

Espoon kaupungin sosiaalisen luotonuksen lausuma koskien HE 230/2018aa,

Sisältö:

- 1) Sosiaalinen luototus
- 2) Sosiaalinen luototus Espoossa
- 3) Lausuma koskien hallituksen esitystä eduskunnalle (HE 230/2018)

1) Sosiaalinen luototus

Sosiaalinen luototus on lakiin perustuvaa luotonantoa. Laki sosiaalisesta luotosta tuli voimaan vuonna 2002. Kunnat saavat päättää, tarjoavatko kuntalaisilleen sosiaalisia luottoja. Tällä hetkellä noin 30 kuntaa myöntää sosiaalisia luottoa, ja luotonuksen piirissä on noin 44% Suomen väestöstä (lähde STM). Suurista kaupungeista luottoa tarjoavat mm. Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere ja Turku. Myönnettävien luottojen euromäärät vaihtelevat kuntakohtaisesti. Esim. Tuusulassa myönnettävä luotto voi olla korkeintaan 5050€, ja Helsingissä 15 000€.

Sosiaalinen luotto on tarkoitettu vähävaraisille ja pienituloisille, joilla ei ole mahdollisuutta saada muuta luottoa kohtuullisilla ehdoilla esimerkiksi vakuuksien puuttumisen tai maksuhäiriömerkinnän johdosta. Luotonuksen ensisijaisena tavoitteena on ehkäistä taloudellista syrjäytymistä ja tukea asiakkaiden itsenäistä taloudellista suoriutumista.

Sosiaalisesta luotosta voidaan lain (1133/2002) mukaan periä kohtuullinen korko, joka voi kuitenkin olla enintään korkolain mukainen viitekorko. Tällä hetkellä viitekoron ollessa 0%, korkoa ei peritä lainkaan.

Sosiaalisen luoton saaminen edellyttää pysyvää maksukykyä. Maksukyky lasketaan velkajärjestelylain mukaisesti, eli hakijalla tulee jäädä pakollisten menojen (elinkustannukset, kohtuulliset asumismenot ja terveydenhoitomenot) jälkeen maksuvaraa myös sosiaaliselle luotolle. Velkajärjestelylain mukainen elinkustannusnormi yksinasuvalle on vuonna 2018 532€, eli hieman enemmän kuin toimeentulotukinormi (491,21€).

2) Sosiaalinen luototus Espoossa.

Espoossa sosiaalisia luottoja on myönnetty vuodesta 2007 alkaen. Yhteensä luottoja on myönnetty 810 kappaletta, ja näistä 518 kappaletta on maksettu loppuun. Sosiaalista luottoa voidaan Espoossa myöntää 500-10 000€. Takaisinmaksuaika saa olla luottoa myönnettäessä enintään 5 vuotta.

Espoossa luoton myöntämisestä tehdään luottosopimus ja viranomaispäättös, ja luotto maksetaan asiakkaan tilille. Asiakas suorittaa maksut edelleen velkojille tai tekee sovittu hankinnat. Takaisinmaksusta asiakas on velvollinen tekemään suoramaksusopimuksen pankin kanssa.

Mikäli sosiaalinen luotto myönnetään velkojen järjestelyyn, ilmoitetaan luotosta maksuhäiriömerkintä, joka on voimassa koko laina-ajan.

Alun perin sosiaalisen luototuksen tarkoituksena on ollut, että luottoja myönnetään ensisijaisesti hankintoihin. Kuitenkin käytännössä ainakin Espoossa luottoja myönnetään tänä päivänä lähes pelkästään velkojen järjestelyyn. Useissa tapauksissa sosiaalisella luotolla saadaan ulosottoperintä päättymään, ja ulosottoperinnästä johtuva toimeentulotukioikeus poistettua.

Sosiaalisia luottoja on jouduttu Espoossa irtisanomaan 180 kpl. Maksamatta näistä on 137kpl. Irtisanotut sosiaaliset luotot siirretään perintätoimiston valvontaan, ja tarvittaessa ulosottoperintään.

Sosiaalisen luoton ulkopuolelle voidaan jättää mm. valtion takaama opintolaina, mikäli maksuvaraa riittää sosiaalisen luoton lisäksi myös sen takaisinmaksuun. Sosiaalisen luoton tulee kuitenkin ratkaista hakijan kokonaistilanne, eli mikäli yksittäinen velka jää sosiaalisen luoton ulkopuolelle, tulee syyn aina olla perusteltu ja ulkopuolelle jäävän velan hoidon moitteetonta.

Sosiaalinen luototus toimi vuosina 2007-2018 talous- ja velkaneuvonnan yhteydessä. 2.4.2018 alkaen sosiaalinen luototus on Espoossa siirtynyt aikuissosiaalityön yhteyteen. Taustana muutoksessa on ollut 1.1.2019 tapahtuva talous- ja velkaneuvonnan siirtyminen valtion oikeusaputoimistoille.

Sosiaalisen luototuksen siirtyminen aikuissosiaalityön yhteyteen saattaa osaltaan parantaa tietoisuutta palvelusta sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien keskuudessa, ja lisätä yksikköön tulevia asiakasohjauksia. Asiakasohjauksia odotetaan tulevan erityisesti niissä tapauksissa joissa perustoimeentulotukilaskelmassa jää ylijäämää, tai perustoimeentulotukioikeus perustuu ulosmittaukseen.

Velkojen järjestelykeinona sosiaalinen luototus on parhaimmillaan nopeampi ja tehokkaampi kuin Takuu-Säätiön takaus tai käräjäoikeuden velkajärjestely (mm. Rissanen 2015, 20). Sosiaalisen luoton hakeminen Espoossa edellyttää aina talousneuvojan tapaamista, ja yhteys asiakkaaseen säilyy parhaimmillaan läpi luoton takaisinmaksun. Asiakkaiden muuttuneisiin elämäntilanteisiin pystytään tarvittaessa vastaamaan joustavasti ja tehokkaasti, ja tukemaan tilanteissa joissa syntyy riski uudesta velkaantumisesta. Yhteys mahdollistaa myös sen, että asiakkaita voidaan ideaalitalanteessa ohjata myös muiden palvelujen piiriin mikäli esim. elämänhallinnassa huomataan haasteita.

3) Lausuma koskien hallituksen esitystä eduskunnalle (HE 230/2018)

Espoon sosiaalinen luototus pitää HE 230/2018 tavoitetta kalleimpien kuluttajaluottojen aiheuttamien velkaongelmien vähentämisestä erittäin tarpeellisena, ja sen sisältöä hyvänä ja perusteltuna.

Pidämme erityisen tärkeänä uudistuksena hintasääntelyn laajentamista alle 2000€ luotoista koskemaan kaikkia kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevan luvun soveltamisalaan kuuluvia luottoja.

Maksuhäiriöisten määrän ja summaaristen riita-asioiden määrän kasvu ovat yhteiskunnallisesti huolestuttavia ilmiöitä. Arkikokemuksemme velkojen kokonaismäärien lisääntymisestä on yhteneväinen mm. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tutkimuskatsauksen tulosten (9/2016) ja Takuu-Säätiön vastaavien havaintojen kanssa.

Yksikköömme yhteyttä ottavien kokonaisvelkamäärät ovat useissa tapauksissa niin suuria (yli 10 000€), että joudumme tekemään asiakasohjauksen Takuu-Säätiöön, (takaus max 34 000€, pariskunnilla 45 000€), tai edelleen talous- ja velkaneuvontaan velkajärjestelyn edellytysten selvittämiseksi. Mikäli myöskään velkajärjestelyn edellytykset eivät täyty esim. hyvin tuoreiden velkojen johdosta, voi talous- ja velkaneuvonta joutua antamaan asiakkaalle neuvon jättää velat ulosottoperintään odottamaan ajan kulumista tai velkamäärän vähentymistä. Tässä tapauksessa asiakas usein ohjataan selvittämään oikeus perustoimeentulotukeen, jotta asuminen ja juoksevien laskujen maksu ei vaarannu. Ulosottoperintä on velalliselle ja yhteiskunnalle kallista ja velkojalle hidasta, joten lähtökohtaisena oletuksena on, että tämänkaltaisen ylivelkaantuminen ei ole kenenkään etu.

Jos nyt esitetyillä lakimuutoksilla luottojen tarjonta vähenee ja velkakierre saadaan katkeamaan aikaisemmassa vaiheessa, voi sillä olla merkitystä mm. yksilön parempana mahdollisuutena saada jokin velkajärjestely pienemmän velkamäärän johdosta ja yhteiskunnalle toimeentulotukimenojen vähentymisenä ulosottoperinnän keston vähentymisen myötä. Parhaimmillaan lakimuutos voi johtaa siihenkin, että sosiaalisia luottoja haetaan nykyistä enemmän esimerkiksi kodin hankintoihin sosiaalisen luototuksen alkuperäisen tavoitteen mukaisesti. Rajoittavana tekijänä valtakunnallisesti ajatellen toki on se, ettei sosiaalista luototusta ole suinkaan kaikissa kunnissa.

Vertaislainoja esiintyy asiakkaillamme säännöllisesti, joten niiden rinnastamista muihin kuluttajaluottoihin pidetään tarpeellisena, ja on hyvä että ne on huomioitu tässä lakiehdotuksessa.

Hallituksen esityksen perusteella herää kysymys, ovatko uudistuksen yhteydessä käräjäoikeuksille varatut lisäresurssit riittävät, jotta käräjäoikeudet pystyvät viran puolesta valvomaan lain toteutumista. Ylivelkaantuneet ovat usein hauraassa tilanteessa ja heikommassa asemassa nähden luotonantajayrityksiin, joten on ensiarvoisen tärkeää, että lain toteutuminen korkokaton ja kohtuuttomien ehtojen osalta ei jää yksinomaan kuluttajan seurannan vastuulle. Järjestelmämuutokset jotka tukevat haastehakemusten käsittelyn automaattisuutta koron oikeellisuuden osalta ja

summaarisia asioita käsittelevän kansliahenkilökunnan koulutus ovat ehdottoman tärkeässä osassa jotta esitetty laki täyttää tarkoituksensa.

Korko- ja luottokustannuskaton rikkomista koskeva muutos on toki ankara luotonantajan osalta niiltä osin kun rikkomus tapahtuu erehdyksessä, mutta kuten HE230/2018:ssa todetaan, luotonantajan olevan velallisiin nähden ammattilainen joka kantaa riskin.

On mahdollista, että jos ehdotetun lain myötä luottojen tarjonta vähenee, muodostuu sen voimaan tulon yhteydessä piikki velkakierteiden katkeamiseen. Tämä saattaa nostaa hetkellisesti yhteydenottojen määrää myös sosiaalisen luototuksen yksikköön, joka toki aiheuttaa kysymyksen resurssien riittävydestä. Velkaongelmien varhaisen katkaisemisen yhteiskunnallinen merkitys on kuitenkin niin suuri, että emme katso tätä kokonaisuutta ajatellen ongelmana.

Kuitenkin nyt käsittelyssä olevan lakimuutosten lisäksi on hyvä että myös muita keinoja velkaongelmien hillitsemiseksi on vireillä. HE 230/2018:ssa mainitut selvitys positiivisen luottotietorekisterin perustamisesta, makrovakausriskien käyttöönotosta ja kuluttajaluottoja koskevan markkinoinnin tiukentamisesta tarpeen.

Tulisi myös laajemmin selvittää onko sosiaaliturvajärjestelmää parannettavissa siten, että se olisi joustavampi ja ketterämpi ja vastaisi yksilön tarpeeseen niissä tilanteissa joissa tällä hetkellä on riski että velkakierre käynnistyy esimerkiksi yllättävien menojen myötä. Kalliita kulutusluottoja on saatettu ottaa paikkaamaan yllättäviä menoja tai tilanteissa, jossa on jouduttu sosiaaliturvaetuuksia on jouduttu odottamaan.

Lähteet:

HE 230/2018

Laki sosiaalisesta luototuksesta

Rissanen, Kirsti: *Sosiaalisen luoton kehittäminen* (2015:15); Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistiota 2015:15

Majamaa Karoliina & Rantala Kati & Sarasoja Laura: *Velkaongelmien luonne ja pikavippiuudistuksen vaikutukset velkomustuomioiden valossa* Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (9/2016)

